

Belediyelerin Gelirlerini Artırmaya Yönelik Öz Gelir Önerisi: Motorlu Taşıtlar Üzerindeki Vergisel Yükümlülüğün Paylaşımı*

*Fatih ÇAVDAR

¹Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, İİBF, fatihcavdar@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4915-4599

Geliş Tarihi/Received: 26.05.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 28.06.2022

e-Yayım/e-Printed: 06.07.2022

ÖZET

Türkiye’de üstlendikleri görevler itibarıyla yerel yönetimler içerisinde en önemli konumda belediyeler bulunmaktadır. Ülkemizde belediye gelirleri merkezden aktarılan paylar, kendi öz gelirleri ve borçlanma gelirlerinde oluşmaktadır. Belediyelerin en önemli sorunlarından birisi finansal açıdan merkeze bağlı olmalarıdır. Ayrıca öz gelirlerinin yetersiz olması da önemli sorunlardan bir diğeridir. Buna karşılık, belediyelerin üstlendikleri ve her geçen gün artan görev ve sorumluluklarını etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri için yeterli öz gelire sahip olmaları, diğer bir ifadeyle, finansal açıdan güçlü bir yapıya sahip olmaları gerekmektedir. Öz gelirler içerisinde ise vergi gelirleri en önemli paya sahiptir. Günümüzde belediyeler tarafından toplan vergiler Emlak Vergisi Kanunu ve Belediye Gelirleri Kanunu’nda yer almaktadır.

2011-2020 dönemini kapsayan bu çalışmada, Türkiye’de belediye gelirleri, Motorlu Taşıtlar Vergisi ve Özel Tüketim Vergisi incelenmeye alınmıştır. Bu bağlamda, belediyelerin üstlendikleri görev ve sorumluluklar kapsamında yeterli finansmana sahip olmadıkları, mevcut gelir kaynaklarının artırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Belediyelerin öz gelirlerini artırmak amacıyla, Motorlu Taşıtlar Vergisi tahsilatının belediyelere bırakılması ya da en azından Motorlu Taşıtlar Vergisi’nden belediyelere pay verilmesi önerisi oldukça önem arz etmektedir. Yapılan değerlendirmede, Motorlu Taşıtlar Vergisi’nin belediyeler tarafından tahsil edilen vergi gelirleri toplamından biraz daha yüksek düzeyde gelir getirdiği görülmüştür. Bu ise ilave bir vergi geliri aktarımı ile belediyelerin ihtiyaç duyduğu gelirlere ulaşabileceği üstlendikleri görev ve sorumlulukları daha etkin bir şekilde yerine getirebileceği anlamına gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Belediye Gelirleri, Motorlu Taşıtlar Vergisi, Özel Tüketim Vergisi, Avrupa Birliği

A Self-Income Recommendation for Increasing the Revenues of Municipalities: Sharing of Taxual Liability on Motor Vehicles

ABSTRACT

Distance education is a concept that has existed for a long time in educational science literature. Until 1 year ago, distance education was mostly applied in order to increase the number of individuals benefiting from education processes and to support this. Today, due to the ongoing COVID-19 pandemic, which prevents many compulsory services, including education, from returning to normal; the form of education used in almost all education practices from preschool to higher education, from formal education to non-formal education, has been distance education. In other words, distance education has to carry out education processes alone and has assumed an important responsibility in maintaining all of the practices implemented in face-to-face education processes. Fulfillment of this critical responsibility is directly related to the quality of distance education processes. For this reason, it is an important need to review the practices and develop the aspects open to improvement, if any, in order to meet the needs of education stakeholders. In this study, it has been tried to present suggestions for the improvement of distance education processes by benefiting from the results of some studies conducted in the last 1 year in line with the views of stakeholders in Turkey.

Key Words: Municipal Revenues, Motor Vehicles Tax, Excise Duty, European Union

GİRİŞ

Ülke düzeyinde faaliyet gösteren idari birimler, mahalli idarelerdir. Türkiye’de mahalli idareler denilince akla gelen ilk birim, diğer bir ifadeyle, yerel yönetim birimi ise belediyelerdir. Yerel hizmetlerin sunumunda önemli bir göreve sahip olan belediyelerin üstlendikleri görev ve hizmetleri yerine getirebilmek için mali yapılarının güçlü olması, görevleriyle orantılı gelir kaynaklarına sahip olmaları gerekmektedir. Günümüzde belediyelerin artan görev ve sorumlulukları, daha fazla gelire ihtiyaç duyulmasına, bu anlamda, belediye gelirlerinin çeşitlendirilmesine sebep olmaktadır.

Türkiye’de belediye gelirleri; öz gelirler, transfer gelirleri ve borçlanma olmak üzere üç grupta sınıflandırılabilir. Bu bağlamda, belediyelerin öz gelirleri; vergi, harçlar ve harcamalara katılım payları gibi devamlılığı olan birincil nitelikli öz gelirleri ile bağış ve yardımlar, teşebbüs ve mülk gelirleri gibi devamlılığı olmayan ikincil nitelikli öz gelirlere oluşmaktadır. Birincil nitelikli öz gelirleri içerisinde en önemli gelir kaynağını vergiler oluşturmaktadır.

Ayrıca 5779 Sayılı Kanun ile belediyelerin genel bütçe vergi gelirlerinden aldıkları paylar da önemli gelir kaynakları arasındadır. Bu gelirler transfer gelirleri olup, bütçe gelirleri içerisinde önemli bir paya sahiptir. Bununla birlikte, 2002 yılı itibariyle borçlanma da belediye gelirleri arasında ki yerini almıştır.

Belediyelerin gelir kaynaklarını düzenleyen temel kanun konumunda bulunan Belediye Gelirleri Kanunu’nun 1981 tarihinden beri uygulanmasına rağmen, kırk yıldan fazla süredir önemli bir değişikliğe uğramadığını söyleyebiliriz. Bununla birlikte, son yirmi yıllık süreç içerisinde, belediyelerin gelir kaynaklarında artışlar olmasına karşılık, elde edilen finansman kaynağının belediyelerin artan görev ve sorumluluklarını yerine getirmesinde yetersiz kalmakta ve belediyelerin borç stoku yükselmektedir. Bu bağlamda, belediyelerin yeterli finansman kaynağına kavuşturulması amacıyla, bir kısım vergi gelirlerinin belediyelere bırakılması ya da genel bütçeden daha fazla pay aktarılması gibi yeni uygulama kararları önerilmektedir. Ancak genel bütçeden aktarılan payların artırılması belediyelerin mali özerkliğini zedeleyen bir durum yaratabilir. İşte bu noktada, belediyelerin öz gelirlerini artırmak amacıyla, Motorlu Taşıtlar Vergisi’nin belediyelere aktarılması görüşü olarak ön plana çıkmaktadır. Ülkemizde Motorlu Taşıtlar Vergisi’nden elde edilen gelirler doğrudan merkezi devlet bütçesine gitmektedir. Ancak yol yapım ve bakımı, park sorunları ve çevre kirliliği gibi sorunlar daha çok belediyelerin yüz yüze geldiği durumlardandır. Bu anlamda, Motorlu Taşıtlar Vergisi gelirlerinin belediyelere bırakılması, en azından belli bir kısmının belediyelere aktarılması önem arz etmektedir.

Bu çerçevede, çalışma kapsamında, öncelikle Türkiye’de belediye gelirleri ve gelişimi ele alınarak, genel olarak belediye gelirlerini artırmaya yönelik çeşitli önerilere yer verilmiştir. Ardından ise Türkiye’de Motorlu Taşıtlar Vergisi ve Özel Tüketim Vergisi’nin genel görünümüne değinilerek, Avrupa Birliği’nde motorlu taşıtların vergilendirilmesi irdelenmiştir. Son olarak da belediye gelirlerini artırmaya yönelik olarak Motorlu Taşıtlar Vergisi’nin belediyelere aktarılması önerilmiştir.

Türkiye’de Belediye Gelirleri

Belediye gelirlerine ilişkin kanuni düzenlemeleri kronolojik olarak ele aldığımızda, ilk temel düzenlemenin 1914 yılında Rüşumu Belediye Kanunu ile yapıldığı görülmektedir. Ardından 1924 yılında 423 Sayılı Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu’yla mali yapı yeniden düzenlenmiştir. 1948 yılında 5237 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu (BGK) yürürlüğe girmiştir. 2464 Sayılı BGK ile 5237 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Belediye gelirleri açısından önemli bir düzenleme olan 1319 Sayılı Emlak Vergisi Kanunu (EVK) 01.03.1971 tarihinde yürürlüğe girmiş ve uygulamasına devam edilmektedir (Acar ve Aydın, 2013; 1). Ayrıca 1984 yılında kabul edilen “Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun” ile birlikte, büyükşehir belediyeleri kurularak, bu alanda yeni mali düzenlemeler de gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca 2002 yılında yürürlüğe giren 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkındaki Kanun ile birlikte, belediye gelirlerine ek olarak borçlanma gelirleri de eklenmiştir. Bu bağlamda, 5393 Sayılı BK’nın 68. maddesinde “*Belediye, görev ve hizmetlerinin gerektirdiği giderleri karşılamak amacıyla aşağıda belirtilen usûl ve esaslara göre borçlanma yapabilir ve tahvil ibraç edebilir*” ifadesine yer verilerek, belediyelere borçlanma yetkisi verilmiştir. Yine 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun 24/3. maddesinde “*Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ödemeler ve sigorta giderleri*” denilerek, büyükşehir belediyelerinin de borçlanma yetkisi olduğu belirtilmiştir.

Belediye gelirleri ile ilgili diğer önemli bir düzenleme olan 2380 Sayılı Belediyelere ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun 01.07.2008 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılarak, söz konusu Kanun yerine 5779 Sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun uygulanmaya başlanmıştır (Acar ve Aydın, 2013; 1).

Günümüzde ise belediyelerin gelir kaynakları ile ilgili düzenlemelere; 5393 Sayılı Belediye Kanunu (BK), 2464 Sayılı BGK, 1319 Sayılı EVK ve 5779 Sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun’nda yer verilmektedir.

Belediyelerin Gelir Kaynakları

Belediye gelirleri, ülkelerin ekonomik, siyasi ve idari yapısına göre farklılıklar gösterebilmektedir. Türkiye’de belediye gelirlerini mevcut yasal düzenlemeler çerçevesinde; öz gelirler, transfer gelirleri ve borçlanma olmak üzere üç ana grupta değerlendirmek mümkündür.

Öz Gelirler

Türkiye’de belediyelerin sahip olduğu öz gelirleri, 5018 sayılı kanun kapsamında bütçe sınıflandırmasına bağlı olarak kendi içerisinde öz gelirler ve transfer gelirleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Öz gelirler de kendi içerisinde birincil ve ikincil öz gelirler olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Birincil nitelikli öz gelirler, sürekliliği olan gelirlerden meydana gelmektedir. Bu gelir grubunun içerisinde, en önemli gelir kaynağı vergilerdir. Vergiler, dışında harçlar ve harcamalara katılma payları da birincil nitelikli öz gelirler arasında yer almaktadır. Birincil nitelikli gelirlerle karşın, ikincil nitelikli öz gelirler ise sürekliliği olmayan, zaman zaman dalgalanmalar gösteren gelirlerden meydana gelmekte olup, “teşebbüs ve mülk gelirleri”, “alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirler (merkezi idareden aktarılanlar hariç)”, “faizler, paylar, cezalar (merkezi idareden aktarılanlar hariç)”, “sermaye gelirleri” ve “alacaklardan tahsilat”tan oluşmaktadır (Tavşancı ve Agun, 2018; 60). Kısacası, belediyelerin öz gelirlerini; vergiler, harçlar, harcamalara katılma payları ve diğer öz gelirler şeklinde dört grupta toplamak mümkündür. Ayrıca belediyelerin öz gelirleri içerisinde önemli bir paya sahip olan vergiler; beyana dayalı vergiler ve beyana dayalı olmayan vergiler şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Transfer gelirleri ise merkezi idareden aktarılan bağış ve yardımlar ile genel bütçe vergi gelirlerinden aktarılan paylardan meydana gelmektedir.

Vergiler

Belediyeler tarafından tahsil edilen vergiler, belediye sınırları içerisinde, söz konusu yönetimler tarafından tarh ve tahsil edilen, kendi bütçeleri içerisinde yer alan ve kanunlarla belirlenmiş sınırlar dahilinde verginin matrah, oran, istisna ve muafiyetleri gibi konularında değişiklik yapma yetkisine sahip olduğu gelir kaynaklarıdır (Güner, 2006: 63). Ancak değişiklik yapma yetkisi, öz gelirin türüne ve ülkelerin siyasi, idari, ekonomik yapısı ve geleneklerine göre farklılaşabilmektedir. Örneğin, bazı ülkelerde yerel yönetimler vergi oran ve tarifelerini belirli sınırlar çerçevesinde belirleyebilmekte iken, özellikle merkezîyetçi yapıya sahip ülkelerde bu konularda yerel yönetim birimlerine hiçbir yetki tanınmamakta ya da oldukça sınırlı bir yetki tanınabilmektedir (Arıkboğa, 2016; 278).

Türkiye’de belediyeler tarafından tahsil edilen vergiler BGK’da; İlan ve Reklam Vergisi, Eğlence Vergisi, Haberleşme Vergisi, Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi, Yangın Sigortası Vergisi ve Çevre Temizlik Vergisi şeklinde sıralanmıştır. Bununla birlikte, belediyeler tarafından tahsil edilen bir diğer vergi de, 1319 Sayılı EVK’ya göre tahsil edilen Emlak Vergisidir.

Belediyeler tarafından tahsil edilen beyana dayalı vergiler ile beyana dayalı olmayan vergilere yönelik düzenlemelere kısaca aşağıda değinilecektir.

Belediyeler Tarafından Tahsil Edilen Beyana Dayalı Vergiler

BGK’da sıralanan vergiler arasında Çevre Temizlik Vergisi (ÇTV) hariç, diğer bütün vergiler beyana tabi olarak belediyeler tarafından tahsil edilen vergilerdir. Beyana dayalı olmayan ÇTV ise su tüketim miktarı esas alınarak hesaplanır. Bununla birlikte, 1319 Sayılı EVK’ya göre tahsil edilen Emlak Vergisi (EV)’de aynı ÇTV gibi beyana dayalı olmayan, 2002 yılından itibaren bildirim esasına göre tahsil edilen bir vergidir.

Aşağıdaki tabloda belediyeler tarafından tahsil edilen beyana dayalı vergilerin konusu ve mükellefi ile ödeme şekli ve zamanına yer verilmiştir.

Tablo 1. Belediyeler Tarafından Tahsil Edilen Beyana Dayı Vergiler

Vergi Türü	Konusu ve Mükellefi	Ödeme Şekli ve Zamanı
İlan ve Reklam Vergisi	Belediye sınırları ile mücavir alanları içinde yapılan her türlü ilan ve reklam, İlan ve Reklam Vergisine tabi olmakla birlikte; verginin mükellefi, yurt dışından gönderilen ilan ve reklamlar dahil olmak üzere, ilan ve reklamı kendi adına yapan veya yaptıran gerçek veya tüzelkişilerken, ilan ve reklam işlerini mutad meslek olarak ifa edenler, başkaları adına yaptıkları ilan ve reklamlara ait vergileri mükellefler adına ilgili belediyeye yatırmaktan sorumludurlar.	Vergiye tabi ilan ve reklamlarda, ilan ve reklam işinin mükellefçe yapılması halinde ilan veya reklam işinin yapılmasından önce mükellef tarafından, ilan ve reklam işinin bu işi mutad meslek olarak ifa edenler tarafından yapılması halinde ilan ve reklam işini yapanlarca ilan veya reklamın yapıldığı ayı takip eden ayın 20. günü akşamına kadar verilecek beyanname üzerine, tarh ve tahakkuk ettirilerek beyanname verme süresi içinde ödenir.

Eğlence Vergisi	Belediye sınırları ile mücavir alanlar içinde yer alan biletle girilen yerler, müşterek bahisler ve biletle girilmesi zorunlu olmayan eğlence işletmelerinin faaliyetleri bu vergiye tabidir. Verginin mükellefi, eğlence yerlerini işleten gerçek ve tüzel kişilerdir.	Bu verginin konusu içinde sadece müşterek bahis oynatanlar beyannameye tabi olup, her aya ait eğlence vergisini o ayı takip eden ayın 20. günü akşamına kadar ilgili belediyeye bir beyanname ile bildirerek aynı süre içinde öderler.
Haberleşme Vergisi	Bu vergisinin konusunu, belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde Posta Telgraf Telefon işletmesi tarafından tahsil edilen telefon, teleks, faksimili ve data ücretleri (tesis, devir ve nakil ücretleri hariç) oluşturmaktadır. Söz konusu verginin mükellefi ise, telefon, teleks, faksimili ve data ücretlerini tahsil eden Posta Telgraf Telefon İdaresi (Türk Telekom)'dur.	Bir ay içinde tahsil edilen telefon, teleks, faksimili ve data ücretlerine isabet eden Haberleşme Vergisi, ilgili belediyeye tahsilatı takip eden ayın sonuna kadar bir beyanname ile bildirilir ve aynı süre içinde ödenir.
Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi	Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde tüketilen elektrik ve havagazı bu verginin konusunu oluşturmaktadır. Bu verginin mükellefi ve sorumlusu ise, elektrik ve havagazını tüketenlerdir.	Elektrik enerjisini tedarik eden veya havagazını dağıtan kuruluşlar tahsil ettikleri vergiyi, tahsil tarihini takip eden ayın 20. günü akşamına kadar belediyeye bir beyanname ile bildirerek, vergiyi aynı süre içinde öderler.
Yangın Sigorta Vergisi	BGK'nın 40. maddesine göre, belediye sınırları ve mücavir alanlar içindeki menkul ve gayrimenkul mallar için yapılan yangın sigortaları dolayısıyla alınan primler; Yangın Sigortası Vergisine tabidir. Söz konusu verginin mükellefi, menkul ve gayrimenkul mallar için yapılan yangın sigortaları dolayısıyla prim alan sigorta şirketleridir.	Sigorta şirketleri, bir ay içindeki vergiye tabi muamelelerini ertesi ayın 20. günü akşamına kadar bağlı oldukları belediyeye bir beyanname ile bildirmeye ve hesaplanan vergiyi aynı sürede ödemeye mecburdurlar.

Kaynak: 2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'ndan tarafımızca hazırlanmıştır.

Yukarıda Tablo 1'de yer alan vergiler arasında Haberleşme Vergisi, Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi ile Yangın Sigorta Vergilerinde beyan ve ödeme yükümlülüğü söz konusu hizmetleri sunan kuruluşlardadır. Eğlence vergisinde ise eğlence yerlerini işleten gerçek ve tüzel kişiler söz konusu verginin mükellefi konumundadırlar. Eğlence vergisinin mükellefleri arasında sadece müşterek bahis oynatan gerçek ve tüzel kişiler, beyannameye tabi olarak vergilerini öderken, belediye sınırları ile mücavir alanlar içinde yer alan biletle girilen yerler ile biletle girilmesi zorunlu olmayan eğlence işletmelerini işleten gerçek ve tüzel kişiler nispi şekilde belirlenmiş tarifelere göre vergilerini ödemektedir.

İlan ve reklam vergisi ise ilan ve reklam işinin mükellefçe yapılması halinde ilan veya reklam işinin yapılmasından önce mükellefler, ilan ve reklam işinin bu işi mutad meslek olarak ifa edenler tarafından yapılması halinde ilan ve reklam işini yapanlar tarafından ilan ve reklamlara ait vergileri mükellefler adına ilgili belediyeye yatırmaktan sorumludurlar.

Belediyeler Tarafından Tahsil Edilen Beyana Dayalı Olmayan Vergiler

Belediyeler tarafından tahsil edilen ve beyana dayalı olmayan iki vergi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, BGK'da yer alan ÇTV, ikincisi ise EV'dir. ÇTV, su tüketim miktarı esas alınarak hesaplanmaktadır. EV ise 2002 yılına kadar dört yılda bir mükellefler tarafından yapılan genel beyan esasına göre vergilendirilirken, 2002 yılı itibariyle genel beyan esasından vazgeçilerek, bildirim esasına geçilmiştir.

Tablo 2'de belediyeler tarafından tahsil edilen beyana dayalı olmayan vergilerin konusu, mükellefi, ödeme şekli ile ödeme zamanına yer verilmiştir.

Tablo 2. Belediyeler Tarafından Tahsil Edilen Beyana Dayalı Olmayan Vergiler

Vergi Türü	Konusu ve Mükellefi	Ödeme Şekli ve Zamanı
Çevre Temizlik Vergisi	BGK'nın mükerrer 44. maddesine göre, "Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde bulunan ve belediyelerin çevre temizlik hizmetlerinden yararlanan konut, iş yeri ve diğer şekillerde kullanılan binalar çevre temizlik vergisine tabidir." denilerek, verginin konusu belirtilmiştir. Buna göre, belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde bulunan ve belediyelerin sunmuş olduğu çevre temizlik hizmetlerinden faydalanan konut, işyeri veya diğer şekillerde kullanılan binalar Çevre Temizlik Vergisi'ne tabidir. Binaları kullananlar ise bu verginin mükellefi olmaktadır. Buna karşılık, boş bulunan, diğer bir ifadeyle hiç kullanılmayan binalar ise Çevre Temizlik Vergisi'ne tabi tutulmamaktadır.	Beyana tabi olmayan Çevre Temizlik Vergisi, su tüketim miktarı esas alınarak hesaplanır ve su faturasında ayrıca gösterilmek suretiyle tahakkuk etmiş kabul edilir. Tahakkuk eden vergi ise su tüketim bedeli ile birlikte belediyeler tarafından tahsil edilmektedir.
Emlak	Ülkemizde uygulanan emlak vergisi, kendi içinde Bina Vergisi	Emlak Vergisi, 2002 yılında kadar dört yılda bir mükellefler tarafından

Vergisi	ve Arazi Vergisi olmak üzere iki vergiye ayrılmaktadır. EVK'nın 1. ve 2. maddelerine göre, Türkiye sınırları içinde bulunan ve yapıldığı madde ne olursa olsun gerek karada gerek su üzerindeki sabit inşaatların hepsi Bina Vergisine tabidir. Söz konusu kanunun 12. maddesinde de Arazi Vergisi düzenlenmiştir. Buna göre, “Türkiye sınırları içinde bulunan arazi ve arsalar bu kanun hükümlerine göre Arazi Vergisine tabidir.” denilerek, Türkiye sınırları içerisinde yer alan arazi ve arsaların Arazi Vergisine tabi olacağı belirtilmiştir. İlgili kanuna göre, Emlak Vergisi'nin mükellefi ise bina veya arazinin sahibi, varsa intifa hakkı sahibi, her ikisi de yoksa binayı sahip gibi kullananlardır.	yapılan genel beyan esasına göre vergilendirilirdi. Ancak 2002 yılından itibaren genel beyan esası kaldırılarak, bildirim esasına geçilmiştir. Bununla birlikte, Emlak Vergisi'nde mükelleflerin, vergi değerinde veya mükellefiyette bir değişiklik olmadığı sürece, bildirimde bulunma zorunluluğu da bulunmamaktadır (Çavdar, 2021; 111). Emlak vergisi, ilgili belediyeler tarafından yıllık olarak tarh edilir ve her yıl iki eşit taksitte ödenir.
---------	--	--

Kaynak: 2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu ile 1319 Sayılı Emlak Vergisi Kanunu'ndan tarafımızca hazırlanmıştır.

Belediyelerin sunmuş olduğu temizlik hizmetlerinden faydalanan konut, işyeri veya diğer şekillerde kullanılan binalar Çevre Temizlik Vergisi'nin konusunun oluştururken, binaları kullananlar da bu verginin mükellefi olmaktadır. Emlak Vergisi ise Türkiye sınırları içerisinde bulunan bina, arsa ve arazilerin sahipleri, varsa intifa hakkı sahipleri veya her ikisi de yoksa binayı sahip gibi kullananlar tarafından ödenmektedir. Ayrıca belediyeler tarafından tahsil edilen beyana dayalı olmayan vergilerden Çevre Temizlik Vergisi maktu, Emlak Vergisi ise nispi şekilde belirlenmiş tarife yapısına sahiptir.

Harçlar

Harç, bazı kamu hizmetlerinden yararlanma karşılığı alınan bir bedeldir (Pehlivan, 2018; 89). Belediye gelirleri içerisinde Emlak Vergisi'nden sonra en büyük paya sahip olan harçlar BGK'nın 52-85. maddelerinde düzenlenmiştir. BGK'da yer alan harçlar, “İşgal Harcı”, “Tatil Günlerinde Çalışma Ruhsatı Harcı”, “Kaynak Suları Harcı”, “Tellallık Harcı”, “Hayvan Kesimi, Muayene ve Denetleme Harcı”, “Ölçü ve Tartı Aletleri Muayene Harcı”, “Bina İnşaat Harcı” ve “Çeşitli Harçlar: Kayıt ve Suret Harcı, Altyapı Kazı İzni Harcı, İmar İle İlgili Harçlar, İşyeri Açma İzni Harcı, Muayene, Ruhsat ve Rapor Harcı ile Sağlık Belgesi Harcı” şeklinde sıralanmıştır. Tablo 3'te belediyeler tarafından tahsil edilen harçlara yer verilmiştir.

Tablo 3. Belediyeler Tarafından Tahsil Edilen Harçlar

Harç Türü	Konusu ve Mükellefi
İşgal Harcı	BGK'nın 52. ve 53. maddelerine göre, pazar veya panayır kurulan yerlerin, meydanların, mezat yerlerinin her türlü mal ve hayvan satıcıları tarafından; Yol, meydan, pazar, iskele, köprü gibi umuma ait yerlerden bir kısmının herhangi bir maksat için işgali ile Motorlu kara taşıtlarının park etmeleri için il trafik komisyonlarının olumlu görüşü alınarak belediyelerce şehir merkezlerinde tesis edilen ve işletilen mahallerin çalışma saatleri içinde, taşıtlar tarafından işgali bu harçın konusunu oluşturmaktadır. Söz konusu yerleri işgal edenler de bu harçın mükellefi olmaktadır.
Tatil Günlerinde Çalışma Ruhsatı Harcı	Söz konusu harçın konusu, BGK'nın 58. maddesine göre, ulusal bayram günlerinde çalışmalarını belediyeler tarafından izne bağlı olan işyerlerine ruhsat verilmesidir. Kendisine ruhsat verilen gerçek veya tüzel kişiler de bu harçın mükellefi konumundadır.
Kaynak Suları Harcı	Bu harçın konusu, özel kaplara doldurularak satılacak olan kaynak sularının belediyeler tarafından hangi kaynaklara ait olduklarını gösterecek şekilde kaplara özel işaret konulmasıdır. Kaynak sularını özel işaretli kaplara doldurup satanlar bu harcı ödemekle mükelleftir.
Tellallık Harcı	Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde belediyelere ait hal, balıkçı, mezat yerleri ve ilgilinin isteğine bağlı olarak belediye münadisi veya tellalı bulundurulmuş benzer yerlerde, gerçek veya tüzel kişiler tarafından her ne surette olursa olsun her çeşit menkul ve gayrimenkul mal ve mahsullerin satışı bu harçın konusunu oluşturmaktadır. Söz konusu mal ve mahsulleri satan gerçek ve tüzel kişiler de bu harçın mükellefidir.
Hayvan Kesimi, Muayene ve Denetleme Harcı	Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde, belediyelerce veya yetkili mercilerce verilen izne dayanılarak özel kişi ve kuruluşlarca tesis edilen mezbaha ve kanarlarda kesilen hayvanların kesim öncesi ve sonrası muayenesi veya belediye sınırları ve mücavir alanlar dışında kesilmiş olup da belediye sınırı içinde satışa arz edilecek etlerin sağlık bakımından muayene ve denetlenmesi bu harca tabidir. Harçın mükellefi ise hayvan veya et sahipleridir.
Ölçü ve Tartı Aletleri Muayene	Ölçü ve tartı alet ve vasıtaları ile ölçüklerin ilgili mevzuat hükümlerine göre belediyelerce tarafından damgalanması bu harçın konusunu oluşturmaktadır. BGK'da yer alan tarifeye göre

Harcı	alınan bu harç, damgalanma sırasında makbuz karşılığında ödenir.
Bina İnşaat Harcı	Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde yapılan ilave ve tadilatlar dahil olmak üzere her türlü bina inşaatı bu harca tabidir. Bu harcın mükellefi, inşaat, ilave veya tadilat işlerini gerçekleştirenlerdir. Ayrıca binanın kullanım tarzının değişmesi halinde mükellef, binanın sahipleridir.
Kayıt ve Suret Harcı	Belediyeler ve belediyelere bağlı müesseselerden istenecek her türlü kayıt suretleriyle gayrimenkullerle ilgili harita plan ve krokilerin suretleri söz konusu harcın konusunu oluşturmaktadır.
Altyapı Kazı İzni Harcı	Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde yapılacak kazı işlemleri için belediyeler tarafından verilecek altyapı kazı izni, bu harca tabiidir. Bu harcın mükellefi ise altyapı kazı talebinde bulunanlardır.
İmar İle İlgili Harçlar	Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde İmar Kanununa göre ilk kez yapılan veya istek üzerine gerçekleştirilen müteakip parselasyon işlemleri "Parselasyon Harcına"; Verilecek ifraz ve tevhit kararları "İfraz ve Tevhit Harcına"; Proje tasdik işlemleri "Plan ve Proje Tasdik Harcına"; Zemin ve yol kanal açma izni verilmesi, yapım ve yıkım artığı malzeme ile toprak kazısının taşınması için belediyelerce yer gösterilmesi ve bu yerlerin tesviyesi "Zemin Açma İzni ve Toprak Hafriyatı Harcına"; ve son olarak Yapı kullanma izni verilmesi işleri "Yapı Kullanma İzni Harcına" tabidir.
İşyeri Açma İzni Harcı	Belediye sınırları veya mücavir alanlar içinde bir işyerinin açılması söz konusu harcın konusunu oluşturmaktadır.
Muayene, Ruhsat ve Rapor Harcı	Mevzuat gereğince alınması zorunlu veya isteğe bağlı görülen ve belediyeler veya onlara bağlı kuruluşlar tarafından düzenlenerek ilgisine verilecek; muayene ve sağlıkla veya fenni konularla ilgili tahlillere ilişkin olup bu kanunda ayrıca harca tabi tutulmamış olan ruhsatlar, rapor ve belgeler söz konusu harca tabidir.
Sağlık Belgesi Harcı	Yaptıkları işler ve gördükleri hizmetler dolayısıyla özel mevzuatı gereğince belediyelerden sağlık belgesi almak mecburiyetinde olan kişilere verilecek bu tür belgeler ile bunların belli aralıklarla yenilenmeleri bu harcın konusunu oluşturmaktadır.

Kaynak: 2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'ndan tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo 3'te yer alan belediyeler tarafından tahsil edilen harçlardan sadece Tellallık Harcı nispi, diğer bütün harçlar ise maktu olarak belirlenmiştir.

Tablo 1, 2 ve 3'ü göz önünde bulundurduğumuzda, BGK'nın 96. maddesine göre, "Cumhurbaşkanı, bu Kanunda en az ve en çok miktarları gösterilen vergi ve harçların tarifelerini belediye grupları itibarıyla tayin ve tespit eder." denilerek, belediyeler tarafından tahsil edilen gerek beyana dayalı gerekse de beyana dayalı olmayan vergilere ve harçlara ait tariflerin BGK'da belirlenmiş olmasına rağmen, bu tarifelerin belirlenmesi konusunda belediyelerin yetkileri bulunmadığı belirtilmiştir.

Yine söz konusu kanunun 96. madde ek paragrafında, "İlan ve Reklam Vergisi ile biletle girilmesi zorunlu olmayan eğlence yerlerinden alınan Eğlence Vergisinin tarifeleri, İşgal Harcı tarifesi, Tatil Günlerinde Çalışma Ruhsatı Harcı tarifesi ve çeşitli harçlara (Kayıt ve Suret Harcı, Altyapı Kazı İzni Harcı, İmar İle İlgili Harçlar, İşyeri Açma İzni Harcı, Muayene, Ruhsat ve Rapor Harcı ile Sağlık Belgesi Harcı) ait tarifeler kanunda belirtilen en alt ve en üst sınırları aşmamak şartıyla mahallin çeşitli semtleri arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıklar göz önünde tutularak ilgili belediye meclislerinin önerisi üzerine Cumhurbaşkanı'nca tespit edilir. Tespit edilen tutarlar, her takvim yılı başından geçerli olmak üzere bir önceki yıla ilişkin Vergi Usul Kanunu (VUK) hükümlerine göre belirlenen yeniden değerlendirme oranında artırılır. Ancak bu miktar ve tutarlar ilgili tarifeler için belirlenen en çok tutarı aşamaz. Bu uygulamaya ilişkin usul ve esasları belirlemeye Hazine ve Maliye Bakanlığı (HMB) yetkili olduğu belirtilmiştir." Bu bağlamda, söz konusu vergiler ile harçların tarifelerine yönelik değişiklik yapma yetkisinin Cumhurbaşkanı'na ait olduğunu söyleyebiliriz.

Harcamalara Katılma Payları

Harcamalara katılma payı, belediyelerin kendi sınırları ve mücavir alanlar içerisinde yol yapımı, yol genişletilmesi ve yolların yeniden düzenlenmesi, kanalizasyon tesisi yapılması ve mevcut tesislerin onarılması ile yeni içme suyu tesisi yapılması ve mevcut şebekelerin onarılması karşılığında bu hizmetlerden faydalanan gayrimenkul sahiplerinden alınan paylardır (Kurtuluş, 2006; 55). Diğer bir ifadeyle, belediyeler tarafından yapılan yol, kanalizasyon ve su tesisleri harcamalarına, bu hizmetlerden faydalananlar tarafından ödenen bedeldir. Harcamalara katılma payları, BGK'nın 86-94. maddeleri

arasında düzenlenerek; yol harcamalarına katılma payı, kanalizasyon harcamalarına katılma payı ile su tesisleri harcamalarına katılma payı şeklinde sıralanmıştır.

Aşağıdaki tablo da belediyeler tarafından tahsil edilen harcamalara katılma payları gösterilmektedir.

Tablo 4. Belediyeler Tarafından Tahsil Edilen Harcamalara Katılım Payları

Paylar	Konusu
Yol Harcamalarına Katılma Payı	a) Yeni yol açılması; b) Mevcut yolların yüzde 40 nispetinde veya daha fazla genişletilmesi; c) Kaldırımsız ve bakımsız bulunan yolların, kaldırım veya parke kaldırım haline getirilmesi veya asfalt yapılması, kaldırım veya şose halindeki yolların da parke, beton veya asfalta çevrilmesi; d) Mevcut kaldırım veya parkelerin sökülüp yeniden düzenlenmesi,
Kanalizasyon Harcamalarına Katılma Payı	a) Yeni kanalizasyon tesisi yapılması, b) Mevcut tesislerin sıhhi ve fenni şartlara göre ıslah edilmesi.
Su Tesisleri Harcamalarına Katılma Payı	a) Yeni içme suyu şebeke tesisleri yapılması, b) Mevcut şebeke tesislerinin tevsi ve ıslahı.

Kaynak: 2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'ndan tarafımızca hazırlanmıştır.

BGK'nın 86. Maddesine göre, 2012 yılında yapılan değişiklik ile yol harcamalarına katılım payı ile ilgili olarak zorunluluk kaldırılarak madde hükmüne "alınabilir" ifadesi eklenmiştir. Bu ifadenin kullanılması ile birlikte, belediyelere bu gelirleri talep edip etmeme hakkı getirilmiştir.

Harcamalara katılma payları, bir program dahilinde veya istek üzerine doğrudan doğruya yapılan işlerde, bu hizmetler dolayısıyla yapılan giderlerin tamamıdır. Şu kadar ki yapılacak giderler peşin ödendiği takdirde bu paylar ilgililerden yüzde yirmibeş noksanı ile alınır.

Hizmeti sunan belediyelerin görüşü alınmak suretiyle, Harcamalara katılma payları 1/2'ye (peşin ödemede 1/3'e) kadar indirmeye, pay çeşitlerine göre farklılaştırma yapmaya, payların ödenecek miktarını birlikte veya pay çeşitlerine göre ayrı ayrı olmak üzere Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca bildirilecek son genel nüfus sayımı sonuçlarını da dikkate almak suretiyle ve belediyeler itibariyle tespit etmeye Cumhurbaşkanı yetkilidir.

Harcamalara katılma payları, iki yılda ve dört eşit taksitte, peşin ödemelerle tahakkuk tarihinden itibaren bir ay içinde tahsil olunur.

Diğer Öz Gelirler

Belediye gelirleri içerisinde vergi gelirleri, harç gelirleri ve harcamalara katılım payı gelirleri yanı sıra ücret gelirleri, müze giriş ücretleri ile madenlerden belediye payı, ticari gelirleri, taşınır ve taşınmazlardan elde ettiği sermaye gelirleri yanı sıra ceza gelirleri ve faiz gelirleri de bulunmaktadır. Belediyelerin elde ettikleri bu gelir kalemleri diğer öz gelirler başlığı altında değerlendirmek mümkündür. Bununla birlikte, belediyelerin diğer gelir kalemleri içerisinde alacaklardan tahsilatlar ve diğer çeşitli gelirleri ile özel kişi ve kurumlardan elde ettikleri bağış ve yardım gelirleri de yer almaktadır (İpek Şahin, 2018; 7). Diğer bir ifadeyle, ikincil nitelikli öz gelirler olarak da nitelendirebileceğimiz diğer öz gelirler, süreklilik arz etmeyen, dönemler itibariyle dalgalı bir seyir izleyen gelirlerdir.

Transfer Gelirleri

Belediyelerin önemli gelir kaynaklarından birisi olan transfer gelirlerini, merkezi yönetim tarafından yerel yönetim birimlerine yapılan kaynak aktarımı olarak nitelendirebiliriz. Transfer gelirleri, daha çok yasal mevzuat kapsamında belediyelere aktarılan kaynaklardır. Bu bağlamda, transfer gelirlerini; 5779 Sayılı kanuna göre genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar, 5779 Sayılı kanuna göre denkleştirme ödeneği ve belediyelere yardım ödeneği, 5393 Sayılı kanunun 59. maddesinin c ve g fıkrası kapsamında genel ve özel bütçeli idarelerden yapılacak ödemeler ile bağış ve yardımlar şeklinde sıralamak mümkündür.

Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Ayrılan Paylar

Türkiye'de 1981 yılına kadar merkezi idare vergilerinin bazılarının ayrı bir fonda toplanıp nüfus esasına göre bölüştürülmesi sistemi uygulanmaktaydı. Ancak 2380 sayılı Kanun ile belediye finansmanında değişiklik yapılmış ve bazı vergilerden değişik oranlarda pay aktarılması yerine, belediyelere genel bütçe vergi gelirleri (GBVG) üzerinden belli oranlarda pay aktarılması yöntemi kabul edilmiştir (Uzun, 2012; 42). Diğer bir ifadeyle, yerel yönetimlere ayrılacak payları düzenleyen 2380 Sayılı kanunda yer alan esaslar çeşitli değişiklikler ile 2008 yılına kadar uygulanmış, 2008 yılında

yerel yönetimlere GBVG tahsilatından ayrılacak paylar 5779 Sayılı kanun ile yeniden düzenlenmiştir (Mutluer ve Öner, 2009; 181).

5779 Sayılı kanunun 2. maddesine göre, belediyelere GBVG tahsilatı üzerinden pay verildiği belirtilmiştir. Buna göre, GBVG tahsilatı toplamının % 1,50'si büyükşehir dışındaki belediyelere, % 4,50'si büyükşehirlerdeki ilçe belediyelerine ve % 0,5'i il özel idarelerine ayrılmaktadır.

GBVG'den ayrılan paylar belediyelerin nüfusuna göre belirlenmektedir. GBVG'den belediyelere ayrılan payların dağıtımına esas belediye ve il nüfusları, her yılın Ocak ayından geçerli olmak üzere Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Türkiye İstatistik Kurumundan alınmak suretiyle, İller Bankası ile HMB'ye bildirilir.

Ayrıca Özel Tüketim Vergisi Kanununa ekli petrol ve petrol ürünlerinin yer aldığı I Sayılı listede yer alan mallardan tahsil edilen Özel Tüketim Vergisi hariç olmak üzere, büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan GBVG tahsilatı toplamının % 6'sı ile GBVG tahsilatı toplamı üzerinden büyükşehirlerdeki ilçe belediyelerine ayrılan payların % 30'u büyükşehir belediye payı olarak ayrılır.

Yine söz konusu kanunun 5. maddesine göre, GBVG'den belediyelere ayrılan payların % 80'lik kısmı belediye nüfusuna, % 20'lik kısmı ise gelişmişlik endeksine göre iller Bankası tarafından belediyelere dağıtılmaktadır. Gelişmişlik endeksine göre dağıtılacak miktar için Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından tespit edilen en son veriler esas alınır.

Türkiye'de GBVG'den aktarılan payların belediyeler arasında önceden belirlenmiş bir formüle göre dağıtılması ve dağıtım formülünde son derece objektif kriterlerin kullanılması transfer sisteminin şeffaflık özelliğini ortaya çıkarmaktadır. Böyle bir sistemde belediyelerin alacakları payların büyüklüğünde nüfusları önemli derecede belirleyici olmaktadır. Ayrıca paylar sabit bir formüle göre dağıtıldığından, pay dağıtımında, merkezi idarenin keyfi uygulamalarına karşı bir engel oluştuğunu söyleyebiliriz (Uzun, 2012; 52-53).

Denkleştirme Ödeneği ve Belediyelere Yardım Ödeneği

Belediyelerin sahip olduğu transfer gelirlerinden bir diğeri de denkleştirme ödeneğidir. Her yıl merkezi yönetim bütçesinden yerel yönetimlere transfer yapılması da bir kaynak paylaşım sistemidir ve bunun Türkiye'deki örneği "denkleştirme ödeneği" mekanizmasıdır (Yüksel,2016; 743). Denkleştirme ödeneği, 2019 yılında "Denkleştirme Ödeneği ve Belediyelere Yardım Ödeneği" olarak değiştirilmiştir.

5779 Sayılı kanunun 6. Maddesinde, 6360 Sayılı kanun ile yapılan değişikliğe göre, kesinleşmiş en son GBVG tahsilatı toplamının % 0,1'i HMB bütçesine nüfusu 10.000'e kadar olan belediyeler için kullanılmak üzere denkleştirme ödeneği olarak konulur. HMB, bu ödeneği, Mart ve Temmuz aylarında iki eşit taksit halinde dağıtmak üzere, İbank A.Ş. hesabına aktarır. İbank A.Ş., ödeneğin % 65'lik kısmını eşit şekilde, geri kalan % 35'lik kısmını ise nüfus esasına göre dağıtmaktadır.

Denkleştirme ödeneğinin küçük belediyelere ek kaynak sağlanması noktasında önemli bir adım olduğu kabul edilebilir. Ancak nüfusu 10.000'in üzerinde olan belediyeler arasındaki mali denge farklılıklarına ilişkin bir düzenlemenin yapılmaması ve nüfusu 10.000'in altındaki belediyeler arasında sadece nüfusun dikkate alınması, bunların mali durumunu etkileyebilecek yerel faktörlerin dikkate alınmaması, mevzuatımızın mali açıdan zayıf belediyeleri yeterli ölçüde desteklemediği anlamına gelmektedir (Muratoğlu, 2011; 766-767).

Ayrıca yine söz konusu kanunun aynı maddesinde, belediyelerin ihtiyaç duyduğu yatırım nitelikli projelerini gerçekleştirebilmek amacıyla Strateji ve Bütçe Başkanlığı bütçesine konulan belediyelere yardım ödeneği bulunmaktadır. Bu ödenek, belediyelerin talebi ve Cumhurbaşkanı'nın onayı ile kullanılabilir.

Genel ve Özel Bütçeli İdarelerden Yapılacak Ödemeler ile Bağış ve Yardımlar

5779 Sayılı kanunun 6. madde 3. fıkrasına göre, "Bu Kanunda ayrılması öngörülen paylar ile birinci ve ikinci fıkralarda belirtilen ödenekler dışında, mahalli idarelere yardım amacıyla, bakanlıklar ile bağlı ve ilgili kurum ve kuruluşların bütçelerine pay, fon veya özel hesap gibi adlarla başka bir ödenek konulamaz." denilerek, GBVG'den ayrılan paylar, denkleştirme ödeneği ve belediyelere yardım ödeneği dışında bakanlıklar ile bağlı ve ilgili kurum ve kuruluşların bütçelerine herhangi bir şekilde ödenek konulamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda, bakanlıklar ile bağlı ve ilgili kuruluşlar dışındaki kamu kurum ve kuruluşları ile özel kişi ve kuruluşların belediyelere bağış ve yardım yapabilme imkanına sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Belediyelerin transfer gelirleri arasında yer alan kamu kurum ve kuruluşlarınca gerçekleştirilen bağış ve yardımlar, koşullu ve koşulsuz bağış ve yardımlar olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Koşullu bağış ve yardımlar, merkezi idare tarafından belirli görev ve hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla belediyelere yapılan bağış ve yardımlardır. Bu tarz bağış ve yardımlarda, veren kuruluş bağış ve yardımın nereye harcanacağını belirler. Belirlenen alan dışında ilgili belediye, bağış ve yardımı başka herhangi bir alanda harcama şansına sahip değildir. Buna karşılık koşulsuz bağış ve yardımlar da, belediyeler tarafından alınan bağış ve yardımlar, herhangi bir kısıtlamaya tabi olmaksızın istenilen alanda harcanabilir.

Borçlanma Gelirleri

Borçlanma gelirleri, geri ödenmesi gereken geçici kaynaklardır ve gelecek kuşakları yükümlülük altına sokmaktadır. Bu nedenle, yerel yönetimlerin borçlanmaları ve bu borçlanmaların kullanım alanı konusunda dikkatli davranılmalıdır (Arıkboğa, 2016; 285). BK'nın 18. maddesinin d fıkrasına göre "borçlanmaya karar verme yetkisi, belediye meclisinin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. 5779 Sayılı kanunun 68. maddesine göre, belediyelerin görevleri ve sundukları hizmetlerin gerektirdiği giderleri karşılamak amacıyla belirtilen usul ve esaslar kapsamında borçlanma yapabilme ve tahvil ihraç edebilme yetkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda, belediyelerin iç ve dış borç alma yetkisi olduğunu söyleyebiliriz. Ancak belediyelerin sahip olduğu dış borçlanma ve tahvil ihraç etme yetkisi sınırlı bir yetkidir ve sadece belediyelerin yatırım programlarında yer alan projelerin finansmanı amacıyla kullanılabilir. Bu durumda, belediyelerin cari harcamalarına yönelik olarak dış borçlanma veya tahvil ihraç etme yoluna başvuramayacağını söyleyebiliriz.

Mevzuata baktığımızda, borçlanma ve tahvil ihracının ayrı şekillerde ele alındığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda, 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanununun 4. maddesine göre; "Genel yönetim kapsamındaki mahalli idareler ile bağlı kuruluşları ve iktisadi teşebbüslerinin yurtiçi piyasalarda yapacakları tahvil ihraçları Müsteşarlığın iznine tabidir. Bu iznin verilmesi Hazine garantisi sağlandığı anlamına gelmez." denilerek, belediyeler tarafından ihraç edilecek yurtiçi tahviller, devlet tahvili sayılsa da devlet garantisi altında olmayacağı belirtilmiştir. Bu durum, ihraç edilen tahvillerin piyasada fazla ilgi görmemesine neden olabilir. Genel yönetim kapsamındaki belediyeler ile bağlı kuruluşları ve iktisadi teşebbüslerinin yurtiçi piyasalarda yapacakları tahvil ihraçları Müsteşarlığın iznine tabidir. Bu iznin verilmesi Hazine garantisi sağlandığı anlamına gelmez (Ökmen ve Koç, 2015; 556).

Belediyeler, iç borçlanma kapsamında İller Bankasından yatırım kredisi ve nakit kredi kullanabilirler. Bunun için belediyeler İller Bankasına ödeme planı sunmak zorundadır. Bununla birlikte, İller Bankası hazırlanan ödeme planını yeterli görmediği durumlarda belediyelerin kredi isteklerini reddetme hakkına sahiptir. Ayrıca 5393 Sayılı kanunun 68. maddesinde, belediyelerin borçlanması ile ilgili olarak İller Bankası dışındaki bankalardan borç alıp alamayacağına yönelik herhangi bir kısıtlama yer almamaktadır. Bu bağlamda, belediyelerin ticari bankalardan da borç alabileceğini söyleyebiliriz. Tabii, buradaki borçlanma, iç borç şeklinde gerçekleşecektir.

Ayrıca yine belediyeler iç borçlanma kapsamında, belediye ve bağlı kuruluşları ile bunların sermayesinin % 50'sinden fazlasına sahip oldukları şirketlerden borçlanma yapabilmektedir. Ancak belediyelere borçlanma sınırı getirilmiştir. Buna göre, söz konusu kanunun 68/d maddesinde, "Belediye ve bağlı kuruluşları ile bunların sermayesinin yüzde ellisinden fazlasına sahip oldukları şirketlerin, faiz dâhil iç ve dış borç stok tutarı, en son kesinleşmiş bütçe gelirleri toplamının 213 sayılı Vergi Usul Kanununa göre belirlenecek yeniden değerlendirme oranıyla artırılan miktarını aşamaz. Bu miktar büyükşehir belediyeleri için bir buçuk kat olarak uygulanır." hükmüne yer verilerek, belediyelerin borçlanma sınırı belirlenmiştir.

Belediye Gelirlerinin Gelişimi

Günümüzde devlete yüklenen görevler bağlamında, kaynak ayırımında etkinliğin sağlanmasına yönelik olarak yerel düzeyde yayılan dışsallıkların içselleştirilmesinde belediyeler de hizmet sunmaktadır. Şöyle ki, yerel nitelikteki ihtiyaçlar yerel düzeyde dışsallık yaymakta ve bu dışsallıkların içselleştirilmesinde görev belediyelere düşmektedir. Bu bağlamda, kaynak ayırımında etkinliğin sağlanması için merkezi yönetim ile yerel yönetimler (belediyeler) arasındaki görev (gider) bölüşümüne bağlı olarak gelir bölüşümünün de sağlanması gereklidir. Diğer bir deyişle, mali özerkliğin gereği olarak, toplam gelir kaynaklarının paylaşımında, belediyelere yüklenen görevleri karşılayacak derecede gelire sahip olmaları gerekmektedir. Bu gelirler ise başta vergi gelirleri olmak üzere öz gelirlerden meydana gelmelidir (Agun ve Çavdar, 2022; 571).

Tablo 5 ve 6'da, 2011-2020 yılları arasında belediyelerin bütçe gelirleri içerisindeki vergi ve harç gelirlerinin gelişimine yer verilmiştir. Bu bağlamda, Tablo 5'te belediye bütçe gelirleri içerisinde vergi gelirlerinin paylarına, Tablo 6'da ise vergi ve harç gelirlerinin toplam vergi gelirleri içerisindeki paylarına yer verilmiştir.

Tablo 5. Belediyelerin Bütçe Gelirleri İçerisinde Vergi Gelirlerinin Gelişimi: 2011-2020

Yıllar	Vergi (Bin TL)	Toplam Bütçe Gelirleri (Bin TL)	Vergi Gelirlerinin Payı (%)	Yıllar	Vergi (Bin TL)	Toplam Bütçe Gelirleri (Bin TL)	Vergi Gelirlerinin Payı (%)
2011	6.878.140	40.740.227	16,88	2016	12.225.548	80.994.408	15,09
2012	7.232.437	45.131.525	16,12	2017	13.217.357	97.148.981	13,61
2013	8.196.251	53.931.284	15,20	2018	14.484.934	110.933.045	13,06
2014	9.283.644	62.544.796	14,84	2019	15.694.186	115.484.308	13,59
2015	10.839.017	72.159.838	15,02	2020	18.271.477	136.768.350	13,36

Not: 2021 yılı son çeyrek verileri yayımlanmadığı için tabloya dâhil edilmemiştir.

Kaynak: T.C. Maliye Bakanlığı, Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün, Genel Yönetim Mali İstatistiklerinden tarafımızca hazırlanmıştır. <https://muhasebat.hmb.gov.tr/mahalli-idareler-butce-istatistikleri>, 10.05.2022.

Tablo 5'te 2011-2020 yılları arasında belediyelerin bütçe gelirleri içerisinde vergi gelirlerinin payına yer verilmiştir. Bu pay, 2011 yılında % 16,88 iken, 2020 yılında % 13,36 olarak gerçekleşmiştir. Bu süreçte, belediyelerin bütçe gelirlerinin ortalama % 14,67'sinin vergi gelirlerinden oluştuğu görülmektedir. Yıllar itibarıyla baktığımızda ise vergi gelirlerinde genel olarak bir düşüş gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Aşağıdaki tabloda ise belediyelerin vergi ve harç gelirlerinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payları gösterilmiştir.

Tablo 6. Belediyelerin Vergi ve Harç Gelirlerinin Toplam Vergi Gelirleri İçerisindeki Gelişimi: 2011-2020

Vergi Adı/Yıllar	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Emlak Vergisi	50,35	48,78	46,93	53,77	54,26	55,03	51,51	60,08	61,68	61,32
Çevre Temizlik Vergisi	5,63	5,30	4,69	3,90	3,65	3,88	3,52	3,74	3,97	4,27
Haberleşme Vergisi	0,70	0,61	0,42	0,42	0,38	0,32	0,33	0,36	0,37	0,35
Elek. Hav. Tük. Ver.	10,78	12,69	13,42	12,19	12,06	9,63	9,58	11,00	14,34	13,64
Eğlence Vergisi	1,86	1,88	1,97	1,76	1,73	1,71	1,85	1,86	2,09	1,53
Yangın Sigorta Vergisi	0,27	0,29	0,32	0,30	0,29	0,26	0,27	0,27	0,28	0,25
İlan ve Reklam Vergisi	3,48	3,69	3,54	3,14	3,19	3,47	3,37	3,32	2,82	2,54
Harçlar	26,70	26,53	28,47	24,37	24,30	25,55	29,41	19,23	14,33	16,05

Not: 2021 yılı son çeyrek verileri yayımlanmadığı için tabloya dahil edilmemiştir.

Kaynak: T.C. Maliye Bakanlığı, Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün, Genel Yönetim Mali İstatistiklerinden tarafımızca hazırlanmıştır. <https://muhasebat.hmb.gov.tr/mahalli-idareler-butce-istatistikleri>, 10.05.2022.

Tablo 6'ya göre, 2011-2020 yıllarını göz önünde bulundurduğumuzda, vergi gelirleri içerisindeki en büyük payın Emlak Vergisine ait olduğunu söyleyebiliriz. 2011 yılında % 50,35 olan Emlak Vergisi payı, yıllar itibarıyla dalgalı bir seyir izleyerek, 2020 yılında hemen hemen en yüksek seviyesine ulaşarak, % 61,32 olarak gerçekleşmiştir.

2020 yılı için % 61,32 ile Emlak Vergisi en büyük paya sahipken, % 16,05 ile harçlar ikinci sırada yer almaktadır. Bu durumun, Emlak Vergisinin 2012 ve 2013 yılları hariç belediyelerin tahsil ettiği vergi ve harç gelirlerinin yarısından fazlasını oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bu ise belediyeler açısından Emlak Vergisinin belediye vergi gelirleri içerisindeki önemini ortaya koymaktadır.

Yine Tablo 6'ya göre, harç gelirlerinin yıllar itibarıyla dalgalı bir seyir izlediği, günümüze yaklaştıkça da toplam vergi gelirleri içerisindeki payının azaldığı görülmektedir. Harç gelirlerindeki azalmanın nedeni, harçların özelliğinden kaynaklanmaktadır. Kamusal hizmetlerin karşılığı olarak tahsil edilen harçlar, konjonktürel dalgalanmalara karşı duyarlıdır. Bu bağlamda konjonktürün daralma dönemlerinde bu gelirler de azalmalar görülmektedir. İşte bu yüzden, 2011 yılında vergi gelirleri içerisindeki payı yüzde 26,70 olan harç gelirleri; 2018 yılındaki ekonomik daralma ile 2019 yılının sonunda başlayan Covid-19 salgınının da etkisiyle yüzde 16,05'e gerilemiştir (Agun ve Çavdar, 2022; 571).

Belediye Gelirlerinin Artırılması

Belediyelerin mali açıdan özerk bir yapıya kavuşturulması ve belediye gelirlerinin günümüz koşullarına uygun hale dönüştürülmesi için belirli konularda düzenleme yapılması (Arıkboğa, 2016; 294) ihtiyaç olmaktan çıkarak, gereklilik haline gelmiştir. Diğer bir ifadeyle, belediyeler açısından en önemli gelir kaynağının birincil nitelikli öz gelir olan vergi gelirleri olduğu ve belediyelerin mevcut gelir yapısı ve mali özerklik durumlarını göz önünde bulundurduğumuzda, belediye gelirlerinin artırılması gereğinin ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

Genel Olarak Belediye Gelirlerini Artırmaya Yönelik Öneriler

Belediyelerin nüfus artışı ve toplumsal gelişmeye bağlı olarak ortaya çıkan gider artışını karşılayacak gelir miktarı artışını sağlamak üzere hem gelir hem gider tarafında yapılması gerekenler vardır. Kamu maliyesinin gelir ve gider yönü ile bir bütün olduğu dikkate alındığında gelirlerin yetmemesi durumunda gelir kaynaklarının artırılması çözümünü öne sürmeden önce harcamaların durumunun gözden geçirilmesi önemli bir adım olmalıdır (Çetinkaya, 2010). Diğer bir ifadeyle, belediyelerin yüklendiği görev ve sorumlulukları karşılayacak gelir kaynakları yaratılmalı ya da paylaşılmalıdır. Bu bağlamda, belediye gelirlerinin artırılmasına yönelik farklı görüşlerin hayata geçirilmesi önerilmektedir.

Bu görüşleri aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz (Ulusoy ve Tekdere, 2020; 59-60: Ökmen ve Koç, 2015; 563: Öz ve Cenker, 2016; 38-41):

- ✓ Öncelikle, mevcut vergi kaynakları etkinleştirilmelidir. Belediyelere ait mevcut vergilerin matrahları, oranları, muafiyet, istisna ve indirimleri güncellenerek, daha etkin ve verimli kaynaklar haline getirilmelidir.
- ✓ Belediye meclislerine merkezi yönetim tarafından belirlenmiş sınırlar kapsamında vergilendirme yetkisi verilmelidir. Bu sayede, vergiler üzerinde yerel farklılıklara göre düzenlemeler yapılarak, gelir potansiyeli artırılmalıdır.
- ✓ Avrupa Birliği (AB)'de yerel düzeyde uygulanan farklı vergi türleri ve vergileme yapıları incelenerek, belediyelerin yeni vergiler uygulamasının yolu açılmalıdır. Bu sayede, vergi gelirlerindeki artışa odaklı bir öz gelir artışı sağlanmalıdır.
- ✓ Az gelir getiren çok sayıda vergi yerine, çok gelir getiren az sayıda vergi yaklaşımı benimsenmelidir. Bir diğer ifadeyle, yüksek randımanlı vergilere odaklanılmalıdır.
- ✓ Belediye harcamalarının finanse edilmesinde vergi gelirleri yetersiz kalıyorsa, öncelikle harç, ücret, mülk ve teşebbüs gelirleri gibi vergi dışı öz gelir kaynaklarının artırılması konusunda çaba harcanmalıdır.
- ✓ Vergi gelirleri ile vergi dışı öz gelir kaynakları belediye harcamalarını finanse etme konusunda yetersiz kalıyorsa, merkezi transferler ile finansman açığı kapatılmalıdır. Bir diğer ifadeyle merkezi transferler tamamlayıcı, düzenleyici ve içselleştirici fonksiyonlar üstlenmelidir.
- ✓ Harcamaların önceliğe göre sıralanması, fayda maliyet analizlerinin yapılarak verimliliğinin artırılması sağlanmalıdır.
- ✓ Bütçeleme sürecinin (planlama, muhasebeleştirme, raporlama, denetleme) etkin şekilde kullanılmalıdır.
- ✓ Zarar eden belediye şirketlerinin özelleştirilmesi, özelleştirilmeyenlerin piyasa mantığı çerçevesinde işletilmesi gerekmektedir.
- ✓ Uluslararası kuruluşlardan sağlanabilecek düşük faizli kredi ve hibelerin takip edilerek bunlardan yararlanılmalıdır.
- ✓ Özel şirketler tarafından daha az maliyetle üretilebilecek hizmetler için alternatif finansman yöntemlerine başvurulmasıdır.
- ✓ Belediyelere bir katkı oluşturması için tahsil edilen Motorlu Taşıtlar Vergisi (MTV)'den belediyelere de pay verilmelidir.
- ✓ Belediyelere GSM firmaları tarafından ödenecek GSM Belediye Payı adı altında GSM Harç bedeli alınmalıdır.
- ✓ Havaalanları içinde verilen hizmetler havayolu şirketleri ve yer hizmeti veren şirketler tarafından yerine getirilse de örneğin havaalanına ulaşımın sağlanması, havaalanına giden yolların yapımı, bakımı, çevre düzenlemesi, çöplerinin toplanması gibi unsurlar da dikkate alınarak Havaalanı Hizmet Payı adı altında bir vergi bedeli alınmalıdır.

Belediye Gelirlerini Artırmaya Yönelik Öz Gelir Önerisi: Motorlu Taşıtlar Vergisi

Belediyelerin yerine getirmek zorunda olduğu çok sayıda görev ve yükümlülüğü bulunmaktadır. Belediyelere yüklenen her görev ve yükümlülük için ihtiyaç duyulan gelir kaynaklarına da sahip olması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında, mevcut gelir kaynaklarının artırılması yanında, yeni gelir kaynaklarının yaratılması da bir gereklilik haline gelmiştir. İşte bu noktada, belediyelerin öz gelirlerini

arttırmaya yönelik önemli görüşlerden birisinin MTV'den belediyelere pay verilmesi veya MTV'nin belediyelere bırakılması olduğunu söyleyebiliriz. Ülkemizde motorlu taşıtlar üzerinde iki vergisel düzenleme bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, dolaysız vergi niteliğindeki MTV iken, ikincisi ise motorlu taşıtların ilk satışı üzerinden alınan dolaylı vergi niteliğindeki Özel Tüketim Vergisi (ÖTV)'dir. Bu bağlamda, öncelikle, Türkiye'de, MTV ve ÖTV'nin genel durumu ele alınacak, ardından ise AB'de MTV ve ÖTV uygulamalarına değinilecektir.

Türkiye'de Motorlu Taşıtlar Vergisi'nin Genel Görünümü

Dolaysız bir vergi olan MTV, servet üzerinden alınan bir vergidir. Ülkemizde, 1963 yılından beri uygulanmakta olan MTV; sahip olunan aracın yaşı, silindir hacmi ve taşıt değeri gibi belirli bazı özelliklere göre belirlenmektedir. Kara, hava ve deniz taşıtları bu verginin konusunu oluşturmaktadır. Ancak 2009 yılında yapılan değişiklik ile deniz taşıtları verginin kapsamı dışında bırakılmıştır. Trafik sicili ile Ulaştırma Bakanlığı'na tutulan sivil hava vasıtaları sicilinde adlarına motorlu kara ve hava taşıtları tescil edilmiş olan gerçek ve tüzel kişiler de bu verginin mükellefi konumunda bulunmaktadır. Bununla birlikte, motorlu olmayan taşıtlar ile kanunda yer alan tarifelerde yer almayan taşıtların MTV kapsamı dışında olduğunu söyleyebiliriz.

Aşağıdaki tabloda toplam bütçe gelirleri, toplam vergi gelirleri ile MTV tahsilatına yer verilmiştir. Diğer bir ifadeyle, MTV'nin Türkiye'deki genel görünümüne yer verilmiştir.

Tablo 7. Türkiye'de MTV'nin Genel Görünümü

Yıllar	Bütçe Gelirleri (Bin TL)	Toplam Vergi Gelirleri (Bin TL)	Bütçe Gelirleri İçerisinde Vergi Gelirlerinin Payı (%)	MTV Tahsilatı (Bin TL)	Toplam Vergi Gelirleri İçerisinde MTV'nin Payı (%)
2011	309.171.768	275.697.952	89,17	6.060.243	2,20
2012	349.086.978	306.344.726	87,76	6.773.827	2,21
2013	405.064.028	354.706.446	87,57	7.397.824	2,09
2014	444.555.070	387.072.426	87,07	7.834.252	2,02
2015	505.297.905	447.972.948	88,66	8.984.030	2,01
2016	581.411.976	505.743.851	86,99	10.029.095	1,98
2017	669.580.118	598.162.619	89,33	10.860.173	1,82
2018	814.936.274	705.727.187	86,60	12.887.066	1,83
2019	956.482.684	780.052.644	81,55	14.568.603	1,87
2020	1.112.028.641	943.111.934	84,81	16.044.429	1,70
2021	1.543.175.986	1.334.302.242	86,46	18.875.057	1,41

Kaynak: GİB İstatistikler, Merkezi Yönetim Gelirleri Tahminleri ve Gerçekleşmeleri (2007-2021)'nden tarafımızca hazırlanmıştır.
https://gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_56.xls.htm,
 10.04.2022.

Tablo 7'ye göre, 2011-2021 yılları itibarıyla, MTV'nin toplam vergi gelirleri içerisindeki payının ortalama % 1,92 düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. MTV, diğer vergi türleri arasında çok yüksek paya sahip olmasa da yıllar itibarıyla istikrarlı bir seyir izlemiştir.

Tablo 5 ve 7'yi birlikte değerlendirdiğimizde, 2020 yılı açısından elde edilen toplam belediye gelirlerinin 18.271.477 TL ile % 13'lük kısmının vergi gelirlerinden oluştuğu görülmektedir. Buna karşılık, Tablo 7'ye göre, 2020 yılında, toplam bütçe gelirlerinin 1.112.028.641 TL ile % 84,81'lik kısmının vergi gelirlerinden, bu vergi gelirlerinin ise 16.044.429 TL ile % 1,70'lik kısmı MTV'den oluşmaktadır. Bu bağlamda, tek başına MTV'nin, belediyelerin tahsil ettiği bütün vergi gelirlerinin toplamından biraz daha yüksek düzeyde gelir getirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Türkiye'de Özel Tüketim Vergisi'nin Genel Görünümü

Günümüzde, gelişmiş ülkelerde ÖTV sürdürülebilir büyümeyi sağlamak (çevreye duyarlı üretim), ülke içinde ülke dışına kaynak transferini önlemek (lüks mal ithalini sınırlamak) ile devlete gelir getirmek amacıyla uygulanmaktadır. Özellikle, negatif dışsallıkların içselleştirilmesine yönelik olarak teorik açıdan önerilen (Pigoucu Verginin) ancak uygulanamayan verginin yerine getirilmiş bir vergidir. Bununla birlikte, vergiler tüketiciler ve üreticiler üzerinde davranış değişikliğine yol açmaktadır. Bu bağlamda, ÖTV çevreye zararlı ürünlerde yüksek oranlı olarak uygulanmaktadır. Çünkü çevresel zararlar tüm ülke sınırlarına yayılabilmektedir.

Türkiye'de belirli malların tüketimi sonucunda ödenen ÖTV, 2002 yılında 4760 Sayılı Özel Tüketim Vergi Kanunu ile hayatımıza girmiş ve söz konusu kanuna ekli dört listede yer alan mallar üzerinden alınan dolaylı bir vergi türüdür. Bu bağlamda, petrol ürünleri, her türlü kara, deniz ve hava taşıtları,

kolalı ve alkollü içecekler ile tütün mamulleri ve dayanıklı tüketim malları ile lüks tüketim malları verginin kapsamına yer almaktadır.

ÖTV uygulaması ile belirli ve az sayıda mal grubu kapsama alınarak bir yandan söz konusu malların vergilendirilmesine ilişkin oldukça karmaşık hale gelen mevcut yapının basitleştirilmesi sağlanmakta diğer yandan ise basitleşen sistem yardımıyla yükümlülerin vergiye gönüllü uyumlarına katkı sağlanması hedeflenmektedir. Dolaylı vergiler alanında basitleştirme öngören bu kanunla 16 adet vergi (taşıt alım vergisi, akaryakıt tüketim vergisi, yol vergisi, vb.), harç, fon ve pay yürürlükten kaldırılmıştır (Erkan, 2002; 69). Aşağıdaki Tablo 8’de Türkiye’de ÖTV’nin genel görünümüne yer verilmiştir.

Tablo 8. Türkiye’de ÖTV’nin Genel Görünümü

Yıllar	Bütçe Gelirleri (Bin TL)	Toplam Vergi Gelirleri (Bin TL)	Bütçe Gelirleri İçerisinde Vergi Gelirlerinin Payı (%)	ÖTV Tahsilatı (Bin TL)	Toplam Vergi Gelirleri İçerisinde ÖTV’nin Payı (%)
2011	309.171.768	275.697.952	89,17	64.263.538	23,31
2012	349.086.978	306.344.726	87,76	71.793.179	23,44
2013	405.064.028	354.706.446	87,57	85.770.481	24,18
2014	444.555.070	387.072.426	87,07	91.657.358	23,68
2015	505.297.905	447.972.948	88,66	106.646.242	23,81
2016	581.411.976	505.743.851	86,99	121.221.133	23,97
2017	669.580.118	598.162.619	89,33	139.370.681	23,30
2018	814.936.274	705.727.187	86,60	135.133.359	19,15
2019	956.482.684	780.052.644	81,55	148.196.355	19,00
2020	1.112.028.641	943.111.934	84,81	209.090.420	22,17
2021	1.543.175.986	1.334.302.242	86,46	206.996.076	15,51

Kaynak: GİB İstatistikler, Merkezi Yönetim Gelirleri Tahminleri ve Gerçekleşmeleri (2007-2021)’nden tarafımızca hazırlanmıştır.
https://gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_56.xls.htm,
 10.04.2022.

Tablo 8’de 2011-2021 yılları arasındaki toplam bütçe gelirleri, toplam vergi gelirleri ile ÖTV tahsilatına yer verilmiştir. Söz konusu yıllara bakıldığında, ÖTV’nin toplam vergi gelirleri içerisinde önemli bir paya sahip olduğunu söyleyebiliriz. ÖTV’nin toplam vergi gelirleri içerisindeki payı ortalama % 21,96’dır. Son on bir yıllık süreyi göz önünde bulduğumuzda, toplam vergi gelirlerinin yaklaşık dörtte birlik kısmının ÖTV’den elde edildiğini söyleyebiliriz. Bu ise, ülkemizde ÖTV’nin vergi gelirleri içerisindeki önemini ortaya koymaktadır.

Avrupa Birliği’nde Motorlu Taşıtların Vergilendirilmesi

Günümüzde motorlu taşıtlara yönelik olarak iki tür iki vergilendirme söz konusu olmaktadır. Bu vergilerden birisi dolaysız vergi olan MTV; ikincisi ise dolaylı vergi olan ÖTV’dir.

AB, 2000’li yılların başından itibaren emisyon bazlı vergilendirmeye geçiş yapmaya başlamıştır. Bunun temel gerekçesi, MTV ile birlikte motorlu araçların çevreye verdiği zararı en aza indirmektir. Bu politika, faydalı sonuçlar vermiş ve birçok üye ülkede motorlu araçların emisyon miktarlarında önemli azalışlar yaşanmıştır (Polat ve Eser, 2014; 272). Bu bağlamda, AB ülkeleri, çevresel sorunlarla mücadelede MTV’den etkin bir şekilde yararlanmakta ve ödül ceza yöntemi, emisyon sınırını aşan araçların yüksek vergilendirilmesi ve teşvik ödemeleri gibi uygulamalar ile CO2 emisyonunu azaltmayı hedeflemektedirler (Odabaş ve Hayrullahoğlu, 2017; 60).

MTV’nin yanında ÖTV’nin uygulanmasındaki temel gerekçe de çevre kirliliğini önlemesine yönelik tüketicilerde davranış değişikliğine yönelmektir. ÖTV’nin bu temel gerekçesinin yanında, ayrıca, lüks tüketimi sınırlandırma ve kamu geliri elde etme diğer gerekçeleri olmaktadır.

Çevre kirliliği öncelikle yerel boyutta ortaya çıkmakta ve bölgesel düzeye yayılmakla birlikte küresel boyutta kazanabilmektedir. Bu bağlamda, yerel düzeydeki çevresel kirliliğin önüne geçebilmek için önlemlerinde yerel düzeyde alınması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, yerel yönetimlerin görevleri ile ilişkili gelir kaynaklarının sağlanması için de MTV’nin yerel yönetimlerce tahsili uygun düşmektedir. Buna ek olarak, motorlu taşıtlar kayıtlı oldukları bölgelerdeki karayollarını kullanmakta; bu yolların yapım, bakım ve onarımları da belediyelerin sorumluluk alanları içerisinde bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda yerel yönetimler düzeyinde MTV uygulayan AB ülkelerine yer verilmiştir

Tablo 9. Yerel Yönetim Düzeyinde MTV Uygulayan AB Ülkeleri

Ülke	Vergi Türü	Vergi Adı	Faydalanan Kesim	Tahsile Yetkili Kesim
Avusturya	Dolaylı	MTV	Merkez/Bölgesel/Yerel	Federal Vergi Dairesi
Belçika	Dolaylı	MTV: (Avrupa) Taşıt Pulu MTV: Trafik Sirkülasyon (Plaka) Vergisi MTV: MTV: Motorlu Taşıt Tescil Vergisi	Bölgesel Yönetim Bölgesel/Yerel Yönetim Bölgesel Yönetim	Merkezi Yönetim Bölgesel Yönetim Üçlü Bölgesel Yönetim: Brüksel, Flamen ve Wallan
Bulgaristan	Dolaysız	MVT: Nakliye Taşıtları (Araçları) Vergisi	Yerel Yönetim	Belediyeler
Çekya	Dolaylı	MTV: Motorlu Taşıt (Araç) Giriş Ücretleri	Yerel Yönetim	Yerel Yönetim
İspanya	Dolaysız Dolaylı	MTV: Mekanik Motorlu Taşıtlar Vergisi MTV: Belirli Ulaşım Taşıtlarına Uygulanan Özel Vergi	Yerel Yönetim Bölgesel Yönetim	Yerel Yönetim Vergi Dairesi
Hırvatistan	Dolaysız	MTV: Motorlu Kara Taşıtları Vergisi	Bölgesel Yönetim	Araç Muayene İstasyonuna Sahip Tüzel Kişilik
İtalya	Dolaylı Dolaylı	MTV: Kamuya Ait Motorlu Taşıtlar Tescil Vergisi MTV: Bölgesel Motorlu Taşıtlar Vergisi	Yerel Yönetim Bölgesel Yönetim	Yerel Yönetim Bölgesel Yönetim
Hollanda	Dolaylı	MTV: Motorlu Taşıtlar Vergisi	Merkez/Bölgesel Yönetim	Vergi ve Gümrük İdaresi
Polonya	Dolaysız	MTV: Nakliye Taşıtları Vergisi	Yerel Yönetim	Yerel Yönetim
Portekiz	Dolaysız Dolaylı	MTV: Trafik Sirkülasyon (Plaka) Vergisi MTV: Motorlu Taşıtlar Vergisi	Merkez/Bölgesel/Yerel Merkez/Bölgesel	Vergi ve Gümrük İdaresi Vergi ve Gümrük İdaresi
Romanya	Dolaysız	MTV: Ulaşım Taşıtlarına Uygulanan Vergi	Yerel Yönetim	Yerel Yönetim

Kaynak: European Commission, Taxes in Europe Database v3 istatistiklerinden tarafımızca hazırlanmıştır. https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/splSearchForm.html, 23.05.2022.

AB ülkeleri içerisinde on bir ülke motorlu taşıtlar üzerindeki vergisel yükleri kısmen yerel yönetimlere bırakmış ya da devretmişlerdir. Tablo 9'dan da görüleceği üzere, AB ülkelerinin sekizinde motorlu taşıtlara yönelik uygulanan vergi dolaylı vergi niteliğindeki MTV'dir. Avusturya, Belçika, Çekya, İspanya'da bir vergi, İtalya, Hollanda ve Portekiz'de bir vergi dolaylı vergi niteliğinde olup, bu vergi gelirlerinden yerel yönetimler faydalanmaktadır. Buna karşılık, Bulgaristan, İspanya'da bir vergi, Hırvatistan, Polonya, Portekiz'de bir vergi ile Romanya'da dolaysız vergi niteliğindeki MTV gelirleri yerel yönetimlerin gelirleri arasında yer almaktadır.

AB ülkelerinin yedisinde (Avusturya, Belçika, İspanya, Hırvatistan, İtalya, Hollanda ve Portekiz) motorlu taşıtlar üzerindeki vergiler merkezi yönetim tarafından tahsil edilmekte olup, bu gelirlerin tamamı ya da belli bir kısmı yerel yönetimlere bırakılmaktadır. Diğer ülke uygulamalarına baktığımızda ise bu vergi gelirlerini yerel yönetimlerin tahsil ettiği görülmektedir.

MTV'den Elde Edilen Gelirlerin Belediyelere Bırakılması

Belediyelerin öz gelirlerini artırmak amacıyla öne çıkan görüşlerden birisi MTV'nin belediyelere bırakılmasıdır. Aslında, 1963 tarihli MTV Kanunu, bu vergiyi bir merkezi idare vergisi olarak kabul etse de bu vergi gelirinden mahalli idarelere pay verilmesini hüküm altına almıştır. Ancak bu hüküm 1981 yılında kabul edilen Belediyelere ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır (Demirbaş ve Çetinkaya, 2010: 120, 121).

Burada dikkat edilmesi gereken husus, gelirlerinin tamamının merkezi devlet bütçesine gidiyor olmasına rağmen, bu motorlu araçlar ya Karayolları Genel Müdürlüğü'nün sorumluluk bölgelerinde ya da belediyelerin sorumluluk bölgelerinde kullanıldığıdır. Bu durumda, tahsil edilen verginin tamamının merkezi devlet bütçesine gitmesi yerine, bu araçlara yol yapımı ve bakımı hizmetini sunması amacıyla (Öz ve Cenker, 2016; 38) MTV'nin belediyelere bırakılması önerilmektedir. Diğer bir ifadeyle, kent içindeki araçların kullandıkları, yıprattıkları yollar belediyeler tarafından yapılmakta ve onarılmaktadır. Ayrıca bu araçların park sorunlarının çözümü için otoparklar yapmak: neden oldukları hava kirliliğiyle mücadele etmek yine belediyelerin görevleri arasında yer almaktadır. Dolayısıyla, belediyelere bu kadar maliyet yükleyen motorlu taşıt araçları ile ilgili vergiler de, belediyelere bırakılmalıdır (Şener, 1998; 21).

Aşağıdaki tabloda MTV'nin belediyelere öz gelir olarak bırakılması durumunda, belediye gelirlerinin ne şekilde etkileneceği göstermek amacıyla, motorlu kara ve hava taşıtları sayıları ile MTV tahsilatına yer verilmiştir.

Tablo 10. Türkiye'de Motorlu Kara Taşıtları Toplamı ile MTV Tahsilatı

Yıl	Motorlu Kara Taşıtları Toplamı	MTV Tahsilatı (Bin TL)
2011	16.089.528	6.060.243
2012	17.033.413	6.773.827
2013	17.939.447	7.397.824
2014	18.828.721	7.834.252
2015	19.994.472	8.984.030
2016	21.090.424	10.029.095
2017	22.218.945	10.860.173
2018	22.865.921	12.887.066
2019	23.156.975	14.568.603
2020	24.144.857	16.044.429
2021	25.249.119	18.875.057

Kaynak: TÜİK, Motorlu Kara Taşıtları, Aralık 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Motorlu-Kara-Tasitlari-Aralik-2021-45703>, GİB İstatistikler, Merkezi Yönetim Gelirleri Tahminleri ve Gerçekleşmeleri (2007-2021) https://gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_56.xls.htm. tarafımızca hazırlanmıştır. 10.05.2022.

Tablo 10'da 2011-2021 yılları arasındaki motorlu kara taşıtlarının toplamı ile MTV tahsilatına yer verilmiştir. Tabloya göre, motorlu kara taşıt sayısı ile MTV tahsilatının yıllar itibarıyla artış gösterdiği görülmektedir. Bu bağlamda, toplam motorlu taşıt sayısı ile MTV tahsilatı arasında paralellik olduğunu söyleyebiliriz. Bu anlamda, motorlu taşıt sayısı arttıkça tahsil edilen MTV'nin de artacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Ayrıca MTV tahsilatının illere göre dağılımı yapıldığında, belediyelere büyük bir gelir kalemi daha eklenmiş olacaktır. Tabi ki bu dağılım yapılırken illerin nüfus dağılımı, araç yoğunluğu gibi özellikleri göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Belediyelerin bütçe gelirleri içerisinde vergi gelirlerinin gelişiminin gösterildiği Tablo 5'i dikkate aldığımızda, 2020 yılı bütçe gelirleri içerisindeki vergi

gelirlerinin payı 18.271.477 TL iken, 2020 yılında tek başına MTV tahsilatı 16.044.429 TL'dir. Bu açıdan baktığımızda, belediyelerin yedi farklı vergi türünden elde ettiği toplam vergi gelirlerinin, MTV tahsilatından daha düşük olduğunu söyleyebiliriz. Bu ise MTV'nin belediyelere aktarılması halinde, belediyelerin sahip olduğu vergi gelirlerinin hemen hemen iki kat artacağı anlamına gelmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Türkiye'de mahalli idareler denildiğinde akla gelen ilk birim belediyelerdir. Belediyelerin üstlendikleri görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmesi için güçlü bir finansal yapıya sahip olmaları gerekmektedir. Bu anlamda, belediyelerin en temel sorunlarından birisinin kaynak yetersizliği olduğunu söyleyebiliriz.

2011-2021 dönemleri arasında belediye gelirlerinin ele alındığı bu çalışmada genel olarak belediye gelirlerini; öz gelirler, transfer gelirleri ve borçlanma olmak üzere üç ana grupta değerlendirmek mümkündür. Bu bağlamda, belediyelerin mali özerk yapıya kavuşabilmesi ise öz gelirlerinin artırılması yoluyla gerçekleşebilir. Belediyelerin öz gelirleri içerisinde en önemli paya ise vergi gelirleri sahiptir. Günümüzde belediyelerin vergi gelirleri emlak vergisi ise Belediye Gelirleri Kanunu'nda yer alan vergilerden oluşmaktadır.

Belediyelerin ihtiyaç duyduğu finansman kaynaklarına sahip olabilmesi için bir kısım vergi gelirlerinin, özellikle Motorlu Taşıtlar Vergisi'nden elde edilen gelirlerin belediyelere bırakılması bu finansman ihtiyacının karşılanmasına önemli katkılar sağlayabilir. Yol yapım ve bakım çalışmaları, çevre kirliliği gibi sorunlarla ağırlıklı olarak belediyelerin ilgilenmesi söz konusu vergi gelirlerinin belediyelere bırakılması konusunda önemli gerecekleri oluşturmaktadır. Motorlu Taşıtlar Vergisi'nin tamamı belediyelere bırakılmasa dahi en azından belli bir kısmının belediyelere aktarılması da belediyelerin ihtiyaç duyduğu finansman kaynakları açısından olumlu etkiler yaratabilir.

Türkiye'de, motorlu taşıtlar üzerinden dolaysız vergi niteliğindeki Motorlu Taşıtlar Vergisi ile dolaylı vergi niteliğinde olan ve motorlu taşıtların ilk iktisabında alınan Özel Tüketim Vergisi olmak üzere iki tür vergi alınmaktadır. Benzer şekilde, AB ülke uygulamalarından da görüldüğü üzere motorlu taşıtlar üzerindeki vergisel yükümlülükler temel olarak vergilendirme sınıflandırması bağlamında ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi dolaysız vergi niteliğindeki Motorlu Taşıtlar Vergisi iken, ikincisi ise dolaylı vergi niteliğindeki (ağırlıklı olarak) tescil esnasında alınan vergilerden meydana gelmektedir. Bu ülkeler içerisinde Hırvatistan'da dolaysız vergi niteliğindeki motorlu taşıtlar vergi gelirinden bölgesel yönetimler faydalanmaktadır. Hırvatistan haricinde, Bulgaristan, İspanya, Polonya, Portekiz ve Romanya'da da dolaysız vergi niteliğindeki Motorlu Taşıtlar Vergisi yükümlülükleri yerel yönetimlere bırakılmakta ya da pay verilmektedir.

Türkiye açısından dolaysız vergi niteliğindeki Motorlu Taşıtlar Vergisi'nde düzenlemeye gidilerek benzeri bir uygulama hayata geçirilebilir. Bu bağlamda, hava taşıtlarından tahsil edilen Motorlu Taşıtlar Vergisi merkezi yönetim gelirleri arasında yer alırken; kara taşıtlarından tahsil edilen Motorlu Taşıtlar Vergisi yerel yönetimlere ve özellikle de belediyelere bırakılarak; belediyelerin öz gelirlerinin en azından hizmetleriyle orantılı bir şekilde gelir artışı sağlanabilir.

KAYNAKÇA

1319 Sayılı Emlak Vergisi Kanunu, R.G. Tarih: 11.08.1970, R.G. No: 13576.

2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, R.G. Tarih: 29.05.1981, R.G. No: 17354

Acar, F. ve Aydın, F. (2013). Tüm Yönleri ile Belediye Gelirleri Vergiler, Harçlar, Ücretler, Katılım Payları, Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği.

Agun, B., H. ve Çavdar, F. (2022). Belediyelerde vergi inceleme yetkisi: olmalı mı? bir öneri. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Journal of Economics and Administrative Sciences, 23(2), 566-574.

Arıkboğa, Ü. (2016). Türkiye'de belediyelerin gelir yapısı: sorunlar ve çözüm önerileri, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(33), 276-297.

Çavdar, F. (2021). Vergi İncelemelerinde Mükelleflerin Hak ve Ödevleri, Ankara: Gazi Kitabevi.

Çetinkaya, Ö. (2010). Yerel yönetimlerin öz gelir yaratma kapasitesi, yapısal kısıtlar ve gelir artırımı konusunda mevcut durumun değerlendirilmesi, **III: Yerel Yönetimlerin Mali Yönetimi Forumu**, 15 Eylül 2010, Ankara, Türkiye, <https://www.kamufinans.com/belediyelerin-oz-gelirlerini-artirma-yontemleri> Erişim Tarihi: 10.03.2022

Demirbaş, T. ve Çetinkaya, Ö. (2010). Belediye gelir türü olarak motorlu taşıtlar vergisi önerisinin tartışılması, F. Altuğ, Ö. Çetinkaya ve S. İpek. (Ed.) Mahalli İdareler Maliyesi Üzerine Yazılar, , (117-130), Bursa: Ekin Kitabevi.

Erkan, M. (2002). Avrupa birliği yasal uyum sürecinde yeni bir vergi: özel tüketim vergisi, Vergi Dünyası Dergisi, (251),, 69-79.

European Commission, Taxes in Europe Database v3, https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/splSearchForm.html Erişim Tarihi: 23.05.2022

GİB İstatistikler, Merkezi Yönetim Gelirleri Tahminleri ve Gerçekleşmeleri (2007-2021), https://gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_56.xls.htm Erişim Tarihi: 10.04.2022

Güner, A. (2006). Yönetimler arası gelir bölüşümü: temel ilke ve uygulamalar. A. Güner ve S. Yılmaz (Ed.) Mali Yerelleşme: Teori ve Uygulama Üzerine Yazılar, (61-82), 1. Basım., İstanbul: Güncel Yayıncılık.

İpek Şahin, E. A. (2018). Türkiye’de belediye gelirlerinin değerlendirilmesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20(2), 1-19.

Kurtuluş, B. (2006). Türkiye’de belediyelerin mali yapısı ve harcamalarının finansmanı, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları No: DPT:2692.

Muratoğlu, T. (2011). Avrupa yerel yönetimler özerklik şartı ve Türk hukuku, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 69(1-2), 737-776.

Mutluer, M., K. ve ÖNER, E. (2009). Mahalli İdareler Maliyesi, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Odabaş, H ve Hayrullahoğlu, B. (2017). Çevresel sorunların çözümünde motorlu taşıtlar vergisine bakış: AB üyesi ülke örnekleri, Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(3), 54-70.

Ökmen, M. ve Koç N. (2015). Türkiye’de belediye gelirleri içinde borçlanma ve borçların azaltılması için öneriler, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 22(2), 551-565.

Öz, N., S. ve Göker, C. (2016). Belediye gelirlerinin vergi türü ayrımında analizi, etkinlik üzerine bir değerlendirme ve öneriler, <http://www.bbt.bel.tr/dosyalar/BELEDIYE-GELIR-4-10-2016.pdf> Erişim Tarihi: 15.03.2022

Pehlivan, O. (2018). Kamu Maliyesi, Trabzon: Celepler Matbaacılık.

Polat, S. ve Eser, L., Y.(2014). Motorlu taşıtlar vergisinde değişim ihtiyacı: türkiye için bir model önerisi, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 15(2), 269-289.

Şener, M. (1998). Türkiye’de belediyelerin finansman sorunları ve çözüm önerileri, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(5), 7-24.

Tavşancı, A ve Agun, B., H. (2018). Türkiye’de belediyelerin gelir yapısının değerlendirilmesi (2006-2016), International Balkan and Near Eastern Social Sciences Congress Series VII. IBANESS Congress Series-Plovdiv / BULGARIA, 21-22 Nisan 2018, Plovdiv, Bulgaristan.

T.C. Maliye Bakanlığı, Muhasebat Genel Müdürlüğü, Genel Yönetim Mali İstatistikleri, <https://muhasebat.hmb.gov.tr/mahalli-idareler-butce-istatistikleri> Erişim Tarihi: 10.05.2022

TÜİK, Motorlu Kara Taşıtları, Aralık 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Motorlu-Kara-Tasitlari-Aralik-2021-45703> Erişim Tarihi: 10.05.2022

Ulusoy, A ve Tekdere, M. (2020). AB üyesi ülkelerdeki yerel vergi uygulamaları ve türkiye’deki belediyeler için vergi önerileri, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, 9(17), 37-70.

Uzun, A. (2012). Türkiye’de genel bütçe vergi gelirlerinden belediyelere aktarılan payların değerlendirilmesi, Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi, 1(2), 41 – 58.

Yüksel, C. (2016). Yerel yönetimlerde kaynak paylaşım sistemleri ve 6360 sayılı kanun’la Türkiye’deki değişimler, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, 71(3), 731 – 756.